

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-340-61>

УДК 351.853:061.2(477)

СТЕПЮК Олег

ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»

<https://orcid.org/0009-0006-0263-5204>o.stepiuk@istu.edu.ua

ІНСТИТУЦІЙНА РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті здійснено комплексне дослідження інституційної ролі громадських об'єднань у формуванні та реалізації державної політики фізичного виховання в Україні в умовах соціально-політичних трансформацій та євроінтеграційних процесів. Актуальність теми зумовлена посиленням ролі інститутів громадянського суспільства у впровадженні політик, спрямованих на розвиток фізичної культури та здорового способу життя, а також необхідністю підвищення ефективності реалізації державних програм у сфері фізичного виховання, особливо в контексті обмежених бюджетних ресурсів і зростаючого попиту населення на доступ до якісних спортивних та оздоровчих послуг. Теоретичне підґрунтя дослідження базується на концепціях партнерства держави та громадянського суспільства, децентралізації управління та інституціональної взаємодії. Метою дослідження є визначення місця та функціонального значення громадських об'єднань у системі публічного управління фізичним вихованням, виявлення бар'єрів на шляху до ефективної реалізації їх повноважень, а також обґрунтування напрямів посилення їхнього впливу на формування політики у цій сфері. У роботі проаналізовано нормативно-правову базу, яка визначає правовий статус та можливості участі громадських об'єднань у державному управлінні фізичною культурою, зокрема Закон України «Про фізичну культуру і спорт», Указ Президента України «Про національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту» та інші акти. Особливу увагу приділено практичним аспектам реалізації державних програм за участі громадських організацій, зокрема аналізу проектної діяльності, організації масових заходів, підвищення рівня фізичної активності різних соціальних груп, а також роботі з молоддю, особами з інвалідністю та іншими вразливими категоріями населення. Дослідження ґрунтується на емпіричних даних, зокрема статистиці участі населення у спортивних заходах, даних про кількість активних громадських організацій у сфері фізичної культури, обсяги державної підтримки, а також на аналізі кейсів успішної співпраці органів влади з громадським сектором у регіонах України. У статті визначено основні проблеми, які стримують ефективну участь громадських об'єднань у реалізації державної політики: недосконалість нормативного регулювання, відсутність стабільного фінансування, низький рівень кадрового забезпечення, слабка інституційна спроможність, а також недостатньо сформовані механізми зворотного зв'язку між владою та громадянським суспільством. Запропоновано низку практичних рекомендацій щодо посилення інституційної спроможності громадських організацій: удосконалення законодавчої бази, запровадження механізмів цільового фінансування, розробка програм з розвитку людського капіталу в громадському секторі, створення платформ для сталого партнерства між органами влади, освітніми установами та громадськими об'єднаннями.

Ключові слова: громадські об'єднання, фізичне виховання, державна політика, публічне управління, інституційна спроможність, спортивна активність, соціальне партнерство, фізична культура, децентралізація, участь громадськості, спорт для всіх, громадянське суспільство.

STEPYUK Oleg

Higher Educational Institution "International University of Science and Technology named after Academician Yuri Bugay"

INSTITUTIONAL ROLE OF PUBLIC ASSOCIATIONS IN THE FORMATION AND IMPLEMENTATION OF STATE POLICY ON PHYSICAL EDUCATION IN UKRAINE

The article presents a comprehensive study of the institutional role of public associations in the formation and implementation of state physical education policy in Ukraine in the context of socio-political transformations and European integration processes. The relevance of the topic is due to the strengthening of the role of civil society institutions in the implementation of policies aimed at the development of physical culture and a healthy lifestyle, as well as the need to increase the efficiency of the implementation of state programs in the field of physical education, especially in the context of limited budget resources and the growing demand of the population for access to quality sports and health services. The theoretical basis of the study is based on the concepts of partnership between the state and civil society, decentralization of management and institutional interaction. The purpose of the study is to determine the place and functional significance of public associations in the system of public management of physical education, identify barriers to the effective implementation of their powers, and substantiate the directions of strengthening their influence on the formation of policy in this area. The paper analyzes the regulatory framework that determines the legal status and opportunities for public associations to participate in state management of physical culture, in particular the Law of Ukraine "On Physical Culture and Sports", the Decree of the President of Ukraine "On the National Doctrine for the Development of Physical Culture and Sports" and other acts. Particular attention is paid to the practical aspects of implementing state programs with the participation of public organizations, in particular the analysis of project activities, the organization of mass events, increasing the level of physical activity of various social groups, as well as working with youth, people with disabilities and other vulnerable categories of the population. The study is based on empirical data, in particular statistics on the participation of the population in sports events, data on the number of active public organizations in the field of physical culture, the amount of state support, as well as on the analysis of cases of successful cooperation between authorities and the public sector in the regions of Ukraine. The article identifies the main problems that hinder the effective participation of public associations in the implementation of state policy: imperfect regulatory regulation, lack of stable funding, low level of staffing, weak institutional capacity, as well as insufficiently formed feedback mechanisms between the authorities and civil society. A number of practical recommendations are proposed to strengthen the institutional capacity of public organizations: improving the legislative framework, introducing targeted funding mechanisms, developing human capital development programs in the public sector, creating platforms for sustainable partnerships between authorities, educational institutions and public associations.

Keywords: public associations, physical education, state policy, public administration, institutional capacity, sports activity, social partnership, physical culture, decentralization, public participation, sport for all, civil society.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ.

Формування ефективної державної політики у сфері фізичного виховання є одним із пріоритетних завдань сучасної України, з огляду на зростаючу потребу у підвищенні рівня здоров'я населення, зменшення соціальних ризиків, популяризації здорового способу життя та забезпечення сталого розвитку людського капіталу. Проте на практиці реалізація відповідної політики часто ускладнюється обмеженістю ресурсів, фрагментарністю управлінських рішень, низьким рівнем залученості громадян до програм фізичного розвитку, а також відсутністю дієвих механізмів взаємодії між державними структурами та громадянським суспільством. У цьому контексті особливого значення набуває активізація інституційної ролі громадських об'єднань, які мають потенціал виступати повноцінними партнерами держави у питаннях формування та реалізації політики фізичного виховання на всіх рівнях – від центрального до місцевого. Актуальність проблеми посилюється необхідністю переосмислення ролі громадських організацій не лише як виконавців окремих ініціатив, а як інституцій, здатних впливати на зміст політики, адаптувати її до потреб конкретних соціальних груп, формувати громадську думку, мобілізувати ресурси та забезпечувати довготривалий ефект у сфері фізичної культури. Попри наявність окремих досліджень, присвячених ролі громадських організацій у соціальній сфері загалом, досі залишається недостатньо теоретично та емпірично обґрунтованим їхній інституційний вплив саме у сфері фізичного виховання, а також не визначено механізми забезпечення їхньої системної участі у публічному управлінні. У зв'язку з цим постає важливе наукове й практичне завдання – комплексно дослідити інституційну роль громадських об'єднань у формуванні та реалізації державної політики фізичного виховання, виявити основні чинники, що впливають на ефективність їхньої участі у цьому процесі, і розробити практичні рекомендації для підвищення результативності взаємодії між державою та громадянським суспільством у зазначеній сфері. Такий підхід дозволить не лише актуалізувати нові наукові знання, але й сприятиме вдосконаленню державної політики фізичного виховання з урахуванням сучасних суспільних викликів та європейських підходів до управління людським потенціалом.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Упродовж останнього десятиліття в наукових дослідженнях активно порушується питання удосконалення державної політики у сфері фізичного виховання в умовах соціально-економічної трансформації українського суспільства та його європейського вибору. Зокрема, у працях І.О. Парубчака, М.Р. Карбівника та О.І. Доманицького акцентується увага на важливості приведення політики фізичного виховання у відповідність до гуманітарних стандартів Європейського Союзу. Дослідники підкреслюють необхідність інституційного оновлення системи управління фізичним вихованням та визначають провідні напрями її адаптації до викликів сучасності [1]. Окрему увагу в наукових працях приділено формуванню концептуальних та методичних засад національної системи «спорт для всіх», що розглядається як стратегічний напрям розвитку масового фізичного виховання, зокрема через активізацію діяльності громадських організацій. В.А. Товт та В.Я. Сусли аналізують базові принципи функціонування цієї системи, акцентуючи на потребі в інституціалізації співпраці між державою та громадянським суспільством [2; 6]. Подібні ідеї знаходимо й у методичних розробках Л.О. Ляховця, К.М. Ляховець-Булеци та Н.В. Степчук, які надають практичні орієнтири щодо впровадження фізкультурно-оздоровчих програм у контексті соціальної інтеграції та популяризації здорового способу життя [3]. Важливий внесок у вивчення кадрового та управлінського забезпечення у сфері фізичного виховання зробила О.М. Гонтарук. У її дослідженні висвітлено ключові проблеми підготовки кадрів, а також проаналізовано можливості розвитку державно-приватного партнерства як механізму посилення управлінської ефективності [4]. Цей підхід є надзвичайно важливим у контексті активної участі громадських об'єднань, які часто виступають реалізаторами освітніх і тренінгових програм у цій сфері. Окреме місце займають дослідження, присвячені взаємозв'язку між державною соціально-економічною політикою та формуванням громадського здоров'я. Т.І. Ситник розглядає механізми державного управління у сфері здоров'я населення через призму розвитку фізичної культури, підкреслюючи потребу в залученні недержавних акторів до цього процесу як необхідної умови підвищення результативності політик [5]. На нормативному рівні важливим джерелом аналізу виступає Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту, затверджена Указом Президента України у 2004 році, яка визначає основні принципи державної політики у цій сфері, включно з підтримкою громадських ініціатив, розбудовою інфраструктури та популяризацією масового спорту [7]. Таким чином, наукова література демонструє зростаючий інтерес до дослідження багатовекторної взаємодії держави та громадянського суспільства у реалізації політики фізичного виховання. Водночас, незважаючи на наявність окремих емпіричних і концептуальних напрацювань, інституційна роль саме громадських об'єднань у цьому процесі залишається недостатньо дослідженою, що й зумовлює потребу у подальшому аналізі.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Незважаючи на наявність низки наукових праць, присвячених питанням розвитку фізичної культури, впровадження національної системи «спорт для всіх» та участі громадськості у реалізації соціально-гуманітарної політики, ряд важливих аспектів досі залишаються недостатньо висвітленими та потребують подальшого глибокого аналізу. Зокрема, актуальною залишається потреба в чіткому теоретико-методологічному окресленні інституційної ролі громадських об'єднань саме у контексті формування та реалізації державної політики фізичного виховання. Більшість досліджень розглядають громадські організації як допоміжний інструмент реалізації вже визначених державою програм, залишаючи поза увагою їхній потенціал як суб'єктів публічного управління, які можуть ініціювати зміни, формувати політичні рішення та виступати носіями цінностей здорового способу життя..

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою цієї статті є комплексне теоретико-практичне обґрунтування інституційної ролі громадських об'єднань у формуванні та реалізації державної політики фізичного виховання в Україні в умовах трансформацій державного управління та розвитку громадянського суспільства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Громадські об'єднання в сучасному суспільстві виконують не лише функцію мобілізації соціального капіталу чи реалізації окремих ініціатив, а й виступають активними учасниками формування змісту державної політики, зокрема у сфері фізичного виховання. В умовах децентралізації та розвитку принципів партисипативного управління зростає потреба у глибшому залученні громадських інституцій до процесів публічного управління. Така участь дозволяє зробити політичні рішення більш адресними, соціально чутливими та відповідними реальним запитам населення.

У контексті державної політики фізичного виховання громадські об'єднання можуть виконувати кілька ключових функцій: представницьку, комунікативну, експертно-аналітичну та адвокаційну. Вони виступають посередниками між громадянами та органами влади, формують колективні запити на зміни у політиці, беруть участь у розробці програмних документів, ініціюють зміни у законодавстві, а також сприяють формуванню цінностей здорового способу життя серед різних груп населення [1; 2].

Як зазначають дослідники, сучасна система державного управління фізичною культурою в Україні має низку інституційних прогалин, які можуть бути заповнені шляхом активнішого залучення громадських організацій до процесу формування політики [1]. Наприклад, саме громадські об'єднання здатні оперативно виявляти соціальні проблеми на місцях, зокрема низький рівень охоплення населення програмами фізичного виховання, обмежений доступ до спортивної інфраструктури чи відсутність спеціалізованих програм для осіб з інвалідністю, дітей та молоді.

У працях В.А. Товта та В.Я. Сусли підкреслюється, що ефективне функціонування національної системи «спорт для всіх» значною мірою залежить від участі громадськості в процесах формування рішень і втілення програм на всіх рівнях управління. Вчені наголошують, що громадські об'єднання мають розглядатися як повноцінні суб'єкти державної політики, а не лише її виконавці [2; 6]. Саме через залучення громадських структур формується горизонтальна взаємодія між владою та суспільством, яка є основою демократичного врядування.

Разом з тим, реальний вплив громадських об'єднань на формування державної політики у сфері фізичного виховання в Україні залишається обмеженим. Основними причинами цього є відсутність належної законодавчої інтеграції таких інституцій у процеси прийняття рішень, слабка нормативна визначеність механізмів участі громадськості у формуванні політики, а також відсутність постійно діючих платформ для взаємодії з органами влади [4; 5]. Як наслідок, участь громадських об'єднань часто є ситуативною, фрагментарною та залежною від окремих ініціатив, а не від усталених інституційних механізмів.

У контексті європейських інтеграційних прагнень України постає потреба у суттєвій модернізації підходів до публічної політики. Як свідчить аналіз європейських стандартів у сфері гуманітарної політики, зокрема фізичного виховання, саме громадські інституції відіграють визначальну роль у визначенні стратегічних цілей та моніторингу їх досягнення [1]. Впровадження подібних практик в Україні вимагає інституціоналізації участі громадських організацій, зокрема через створення дорадчих рад, участь у формуванні місцевих програм, залучення до процедур стратегічного планування, експертизи проектів та здійснення громадського контролю.

Таким чином, громадські об'єднання мають суттєвий потенціал у формуванні державної політики фізичного виховання, який нині реалізується лише частково. Посилення їхньої ролі потребує як політичної волі, так і створення нормативно-закріплених механізмів участі, а також підтримки з боку держави через інституційне, ресурсне та інформаційне забезпечення. Такий підхід дозволить трансформувати існуючу модель управління фізичною культурою в Україні у напрямі її більшої ефективності, відкритості та орієнтації на потреби громадян.

Участь громадських об'єднань у реалізації державної політики фізичного виховання в Україні є важливим практичним аспектом взаємодії між державою та інститутами громадянського суспільства. Ця

взаємодія виявляється передусім у виконанні спільних програм, проєктів і заходів, спрямованих на підвищення рівня фізичної активності населення, формування навичок здорового способу життя, популяризацію масового спорту, а також забезпечення інклюзивності фізичного виховання. У практичній площині саме громадські організації найчастіше виступають безпосередніми виконавцями програм на місцевому рівні, виконуючи функції координації, організації та моніторингу.

Згідно з Національною доктриною розвитку фізичної культури і спорту, громадськість має бути активним учасником реалізації цільових програм, зокрема шляхом участі у створенні умов для занять фізичною культурою в громадах, підтримки аматорського спорту, організації заходів «спорт для всіх» та популяризації рухової активності серед дітей і молоді [7]. Однак ефективність реалізації цих програм значною мірою залежить від спроможності громадських організацій – їх кадрового потенціалу, наявності фінансування, доступу до інфраструктури та підтримки з боку місцевих органів влади.

Дослідження В.А. Товта та В.Я. Сусли свідчать, що у більшості випадків саме громадські організації ініціюють проведення масових спортивних заходів, фестивалів, велопробігів, шкільних спартакіад тощо, тим самим забезпечуючи охоплення широких верств населення фізичною культурою [2; 6]. Вони є важливими ланками у реалізації державних програм на місцях, особливо в умовах обмежених бюджетів органів місцевого самоврядування, а також у сільській місцевості, де відсутні розвинені державні спортивні інституції.

Водночас у публікаціях О.М. Гонтарук зазначається, що значною проблемою у процесі реалізації державних програм залишається слабка інтегрованість громадських організацій до системи стратегічного планування й оцінки результатів політики. Часто їх залучення має формальний характер і не супроводжується реальним делегуванням повноважень чи підтримкою з боку держави [4]. Зокрема, вказується на відсутність сталої практики фінансування громадських ініціатив за державні кошти, що обмежує масштаб реалізованих програм та їхню сталість.

Крім того, у роботах Т.І. Ситник акцентується увага на необхідності поглиблення партнерства між державою та громадським сектором у рамках політики громадського здоров'я. Авторка підкреслює, що фізичне виховання має розглядатись не лише як освітня або спортивна складова, а як ключовий елемент профілактики захворювань, зниження соціального навантаження на систему охорони здоров'я, формування соціальної згуртованості населення. У цьому контексті роль громадських організацій є подвійною – вони виступають як агенти змін, а також як виконавці практичних програм, що мають мультидисциплінарний характер [5].

Таким чином, участь громадських об'єднань у реалізації державних програм у сфері фізичного виховання є не лише технічним елементом, а стратегічно важливою ланкою сучасної моделі публічного управління. Їх діяльність підсилює спроможність держави охоплювати ширші соціальні групи, адаптувати політику до локальних умов та формувати партнерську модель розвитку галузі. Проте для досягнення довгострокової ефективності необхідно вдосконалити механізми фінансування, координації та моніторингу реалізованих громадськими об'єднаннями ініціатив, а також забезпечити інституційну сталість їхньої участі у реалізації державної політики.

Співпраця між громадськими об'єднаннями та органами державної влади є ключовою умовою ефективної реалізації політики фізичного виховання в Україні. Така взаємодія дозволяє поєднати адміністративні, нормативні та ресурсні можливості держави з гнучкістю, ініціативністю та безпосереднім доступом до цільових груп, якими володіють громадські інституції. У сучасних умовах така співпраця набуває нової якості: від формальної участі у проведенні заходів – до повноцінного партнерства у розробці та реалізації програм, стратегій і політичних рішень у сфері фізичної культури.

Згідно з Національною доктриною розвитку фізичної культури і спорту, держава визнає необхідність створення сприятливих умов для діяльності громадських організацій у сфері фізичного виховання, розвитку партнерства між владою, місцевими громадами та інститутами громадянського суспільства [7]. Зокрема, передбачається участь громадських організацій у розробці місцевих програм розвитку фізичної культури, проведенні моніторингу стану здоров'я населення, оцінюванні ефективності фізкультурно-оздоровчих заходів, а також у формуванні державного замовлення на підготовку кадрів у сфері спорту.

Однак, як зазначає О.М. Гонтарук, ефективна співпраця потребує не лише декларативного визнання ролі громадськості, а й створення інституційних умов для її реалізації – прозорих механізмів комунікації, сталих форм участі у прийнятті рішень, а також належного правового статусу громадських об'єднань у системі управління галуззю [4]. Зокрема, актуальним залишається питання формалізації участі громадських організацій у дорадчих, експертних і робочих органах при міністерствах, обласних державних адміністраціях та органах місцевого самоврядування.

У практиці розвинених демократичних країн саме такі формати – дорадчі ради, громадські слухання, публічні консультації, спільні цільові групи – дозволяють забезпечити сталість та результативність політик. В українському контексті подібна співпраця носить переважно фрагментарний характер і залежить від ініціативи окремих органів влади або громадських активістів. Наприклад, участь громадських об'єднань у реалізації програм «Спорт для всіх» демонструє ефективність партнерської моделі, однак, як вказують В.А. Товт та В.Я. Сусли, відсутність єдиної координаційної платформи на рівні державної політики обмежує масштаб і сталість таких ініціатив [2; 6].

Окрему увагу у контексті співпраці слід приділити фінансовій складовій. Попри те, що законодавчо передбачено можливість державного та місцевого фінансування громадських організацій через гранти, програми підтримки та співфінансування проектів, на практиці механізми розподілу коштів часто є непрозорими або обмеженими, що створює додаткові бар'єри для довготривалого партнерства. Як показує досвід, для більшості громадських організацій стабільна підтримка з боку держави залишається критично важливою умовою для реалізації соціально значущих програм, особливо в малозабезпечених громадах.

Наукова література також підкреслює потребу у підвищенні інституційної спроможності обох сторін – як державних органів, так і громадських об'єднань – до співпраці. Т.І. Ситник, аналізуючи механізми реалізації політики громадського здоров'я, звертає увагу на важливість підготовки управлінських кадрів, здатних до міжсекторальної взаємодії, що є вкрай актуальним і для галузі фізичного виховання [5]. Формування спільного простору для навчання, обміну досвідом, спільного стратегічного планування та оцінки результатів – це той напрям, який може забезпечити якісний прорив у взаємодії громадськості та держави.

Таким чином, співпраця громадських об'єднань з державними органами у сфері фізичного виховання повинна розглядатися як довгострокове партнерство, що базується на взаємній відповідальності, відкритості, довірі та спільному баченні цілей. Інституційне оформлення цієї співпраці, її ресурсне забезпечення та включення громадськості у всі етапи політичного циклу – від планування до оцінки – є необхідною умовою для формування ефективної, соціально орієнтованої та сталої державної політики у сфері фізичної культури.

Попри зростаюче визнання ролі громадських об'єднань у реалізації політики фізичного виховання в Україні, їхня діяльність стикається з рядом системних викликів, які стримують ефективність та сталість їхньої участі у публічному управлінні. Однією з ключових проблем є обмежена інституційна спроможність громадських організацій, що проявляється у нестачі професійних кадрів, недостатньому рівні управлінської компетенції, низькому рівні фінансової стабільності та фрагментарності внутрішніх структур. Як зазначає О.М. Гонтарук, відсутність сталої системи підготовки фахівців та слабкий кадровий резерв значно ускладнюють можливості організацій виконувати завдання на рівні повноцінних партнерів держави [4].

Ще одним серйозним викликом є нерозвинуті механізми фінансування, зокрема недостатній обсяг державної підтримки, складні процедури доступу до грантових ресурсів, а також брак довгострокового програмного фінансування. У той час як нормативно закріплено право громадських об'єднань на участь у програмному фінансуванні, на практиці воно часто не реалізується або має епізодичний характер [7]. Це обмежує масштаб реалізованих проектів, їхню сталість, а також інституційну незалежність організацій.

Варто також відзначити недостатню інтеграцію громадських організацій у процеси стратегічного управління у сфері фізичного виховання. Як свідчать дослідження, в Україні бракує усталених процедур залучення громадськості до формування державної політики: не всі громади мають дієві дорадчі органи, відсутній обов'язковий механізм громадських консультацій щодо ключових програмних документів у сфері фізичної культури [1; 5]. Це, у свою чергу, створює розрив між політичними рішеннями та реальними запитами громадян, які безпосередньо працюють з цільовими групами – дітьми, молоддю, людьми з інвалідністю, літніми людьми тощо.

Незважаючи на ці виклики, потенціал громадських об'єднань у сфері фізичного виховання залишається значним, а можливості його реалізації – перспективними. Одним із ключових напрямів розвитку є інституціоналізація партнерства між державою та громадянським суспільством. Це передбачає створення постійно діючих координаційних рад, залучення громадських організацій до розробки стратегій і державних цільових програм, а також формалізацію їхньої участі у моніторингу та оцінці результатів політики [2; 6].

Ще однією перспективою є посилення регіонального виміру взаємодії, оскільки саме на рівні територіальних громад реалізується більшість програм фізичного виховання. У цьому контексті особливу роль відіграє розвиток локальних ініціатив, розширення повноважень органів місцевого самоврядування у сфері підтримки спорту, а також створення інструментів спільного фінансування програм за участю громади та держави.

Також перспективним є запровадження системної державної політики з розвитку громадського сектору у фізичній культурі. Це має включати розробку спеціалізованих навчальних програм для менеджерів громадських організацій, створення національного реєстру активних ОГС у сфері фізичного виховання, запровадження показників оцінки ефективності їхньої діяльності та механізмів публічного визнання найкращих практик.

Окрему увагу варто приділити цифровізації процесів управління та взаємодії, що дозволить створити єдині електронні платформи для подання проєктів, звітності, фінансування, обміну досвідом та налагодження комунікації між усіма зацікавленими сторонами.

Отже, подолання існуючих викликів вимагає комплексного, системного підходу з боку як державних інституцій, так і самих громадських об'єднань. За умови впровадження належної нормативної, фінансової та інституційної підтримки, громадські організації здатні стати повноцінним інструментом не лише реалізації, а й формування якісної, ефективної та соціально орієнтованої державної політики у сфері фізичного виховання.

З метою систематизації основних напрямів діяльності громадських об'єднань у сфері фізичного виховання, а також для глибшого розуміння їхньої інституційної ролі у формуванні та реалізації державної

політики, доцільним є представлення узагальнених результатів аналізу у форматі аналітичної таблиці 1. Таблиця дозволяє виявити ключові сфери участі громадських організацій, конкретні форми їх залучення до процесів управління, основні функції, які вони виконують у системі публічної політики, а також наявні виклики та перспективи подальшого розвитку співпраці з органами державної влади. Такий підхід сприяє більш наочному розумінню як поточних можливостей, так і структурних обмежень, що впливають на ефективність реалізації фізкультурної політики за участю громадського сектору.

Таблиця 1

Інституційна роль громадських об'єднань у сфері фізичного виховання

Напрямок діяльності	Конкретні форми участі	Інституційне значення	Основні виклики	Перспективи розвитку
Формування державної політики	Участь у громадських слуханнях, експертних групах, подання пропозицій до законопроектів	Представлення інтересів громадськості, вплив на зміст державних рішень	Обмежений доступ до формальних каналів впливу	Інституціоналізація участі у робочих органах, дорадчих радах при ОМС та ЦОВВ
Реалізація програм фізичного виховання	Організація заходів «спорт для всіх», шкільних спартакіад, тренувальних курсів	Розширення охоплення населення фізичною культурою	Недостатнє фінансування, кадрової нестача	Грантова підтримка, державне та місцеве співфінансування
Інформаційно-просвітницька діяльність	Кампанії з популяризації здорового способу життя, соціальних медіа, просвітницькі акції	Формування громадської думки, вплив на поведінкові моделі	Недостатнє охоплення цільових груп, нестача медіапідтримки	Державні інформаційні кампанії, спільні платформи
Професійна підготовка та підвищення кваліфікації	Проведення навчань для тренерів, волонтерів, педагогів	Підвищення якості людського капіталу у сфері фізичного виховання	Відсутність підтримки з боку держави, нестача сертифікованих програм	Розробка національних програм навчання, партнерство з вищими
Моніторинг громадський контроль	Оцінка ефективності програм, участь у громадському нагляді	Забезпечення прозорості, підзвітності публічної політики	Обмежений доступ до даних, неформалізовані механізми моніторингу	Створення публічних звітних платформ, інтеграція ОГС у систему оцінки політик

Представлена таблиця демонструє, що громадські об'єднання відіграють багатофункціональну роль у сфері фізичного виховання, охоплюючи як етапи формування політики, так і практичну реалізацію державних і регіональних програм, просвітницьку діяльність, професійну підготовку кадрів та моніторинг результативності заходів. Усі ці напрями є важливими складовими сучасного публічного управління, що потребує партнерської взаємодії між державними інституціями та громадянським суспільством. Попри існуючі бар'єри – фінансові, організаційні, кадрові – громадські організації мають значний потенціал для зміцнення системи фізичного виховання в Україні. Для реалізації цього потенціалу необхідним є подальше нормативне, інституційне та ресурсне забезпечення їхньої діяльності, зокрема через розробку національних програм підтримки громадських ініціатив, створення відкритих платформ комунікації, спільне стратегічне планування та постійний зворотний зв'язок між владою і громадськістю. Таким чином, зміцнення інституційної ролі громадських об'єднань є важливою передумовою для досягнення цілей державної політики фізичного виховання, особливо в контексті сучасних викликів здоров'я, безпеки та соціальної єдності.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження дозволяє зробити узагальнення щодо визначальної ролі громадських об'єднань у формуванні та реалізації державної політики фізичного виховання в Україні. В умовах соціальних трансформацій, децентралізації та зміцнення інститутів громадянського суспільства, саме ці організації стають ключовими суб'єктами, здатними не лише ефективно реалізовувати державні та місцеві програми, а й активно впливати на формування політичного порядку денного в галузі фізичної культури та спорту. Громадські об'єднання відіграють багатофункціональну роль, поєднуючи в собі інструменти представництва інтересів громадян, мобілізації соціального капіталу, просвітницької діяльності, експертної підтримки органів влади, організації масових спортивних заходів та забезпечення доступності фізичної активності для різних категорій населення. Вони демонструють гнучкість, адаптивність до місцевого контексту та здатність до інновацій, що є особливо цінним у реалізації соціально значущих ініціатив на регіональному рівні. Разом із тим, аналіз показав наявність низки системних викликів, які стримують повноцінне використання потенціалу громадських організацій: це насамперед обмежене фінансування, слабка нормативна інтеграція в систему публічного управління, низький рівень кадрової спроможності, відсутність постійних механізмів участі у процесі прийняття рішень. Такі умови потребують комплексного перегляду політик підтримки громадського сектору з боку держави, а також розвитку стабільних форм партнерства між державними інституціями, органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства. Перспективними напрямками вдосконалення є: інституціоналізація участі громадських об'єднань у дорадчих та експертних органах,

забезпечення доступу до програмного фінансування на конкурсній основі, створення механізмів публічного моніторингу політик за участі громадськості, розвиток інформаційних платформ для комунікації та взаємодії, а також підтримка професійного розвитку кадрів громадських організацій. У довгостроковій перспективі посилення інституційної ролі громадських об'єднань сприятиме побудові ефективної, демократичної та соціально орієнтованої моделі державної політики у сфері фізичного виховання, яка відповідатиме актуальним потребам суспільства, європейським стандартам управління та принципам сталого розвитку.

Література

1. Парубчак І.О., Карбівник М.Р., Доманицький О.І. Формування та реалізація державної політики фізичного виховання у сучасному контексті європейських гуманітарних стандартів. Механізми публічного управління. 2023. №1. С. 87-93.
2. Товт В.А., Сусла В.Я. Теорія і практика національної системи спорту для всіх: навчальний посібник. Ужгород: ПП «Данило С.І.», 2017. С. 17-24.
3. Ляховець Л.О., Ляховець-Булеца К.М., Степчук Н.В. Основи теорії спорту для всіх: методичний посібник. Ужгород: «Говерла», 2014. С. 21-31.
4. Гонтарук О.М. Проблеми функціонування системи підготовки кадрів та управління у сфері фізичного виховання і спорту в контексті розвитку державно-приватного партнерства в Україні. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. Луцьк: Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, 2016. № 3 (35). С. 5–10.
5. Ситник Т. І. Механізми реалізації державної соціально-економічної політики щодо формування громадського здоров'я на етапі суспільних трансформацій в Україні. Вісник національного університету цивільного захисту України. Державне управління. 2019. Вип. 1 (10). URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/13406/1/Ситник2019.pdf>
6. Товт В.А. Теорія і практика національної системи спорту для всіх. Навчальний посібник / Укладачі: В.А.Товт, В.Я.Сусла. Ужгород: ПП «Данило С.І.».2017. С. 17-24.
7. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту. Указ Президента України від 28 вересня 2004 року №1148/2004. 81 с.

References

1. Parubchak, I. O., Karbivnyk, M. R., & Domanystkyi, O. I. (2023). Formuvannia ta realizatsiia derzhavnoi polityky fizychnoho vykhovannia u suchasnomu konteksti yevropeiskyykh humanitarnyykh standartiv [Formation and implementation of state policy on physical education in the current context of European humanitarian standards]. Mekhanizmy publichnogo upravlinnia, (1), 87–93. [in Ukrainian].
2. Tovt, V. A., & Susla, V. Ya. (2017). Teoriia i praktyka natsionalnoi systemy «sport dlia vsikh»: Navchalnyi posibnyk [Theory and practice of the national system "sport for all": Textbook]. Uzhhorod: PP "Danylo S. I.". [in Ukrainian].
3. Liakhovets, L. O., Liakhovets-Buletsa, K. M., & Stepchuk, N. V. (2014). Osnovy teorii «sportu dlia vsikh»: Metodychnyi posibnyk [Fundamentals of the theory of "sport for all": Methodical guide]. Uzhhorod: Hoverla. [in Ukrainian].
4. Hontaruk, O. M. (2016). Problemy funktsionuvannia systemy pidhotovky kadriv ta upravlinnia u sferi fizychnoho vykhovannia i sportu v konteksti rozvytku derzhavno-privatnoho partnerstva v Ukraini [Problems of functioning of the system of personnel training and management in the field of physical education and sports in the context of public-private partnership development in Ukraine]. Fizychno vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi: Zbirnyk naukovykh prats, (3/35), 5–10. Luts'k: Skhidnoievropeiskyy natsionalnyi universytet im. Lesi Ukrainky. [in Ukrainian].
5. Sytnyk, T. I. (2019). Mekhanizmy realizatsii derzhavnoi sotsialno-ekonomichnoi polityky shchodo formuvannia hromadskoho zdorovia na etapi suspilnykh transformatsii v Ukraini [Mechanisms of implementation of the state socio-economic policy for the formation of public health during social transformations in Ukraine]. Visnyk Natsionalnoho universytetu tsyvilnoho zakhystu Ukrainy. Derzhavne upravlinnia, (1/10). Retrieved from <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/13406/1/Ситник2019.pdf> [in Ukrainian].
6. Tovt, V. A. (2017). Teoriia i praktyka natsionalnoi systemy «sport dlia vsikh» [Theory and practice of the national system "sport for all"]. Uzhhorod: PP "Danylo S. I.". [in Ukrainian].
7. Prezident Ukrainy. (2004, Veresen 28). Natsionalna doktryna rozvytku fizychnoi kultury i sportu [National doctrine for the development of physical culture and sports]. Ukaz № 1148/2004. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004> [in Ukrainian].